

75 JAAR BEVRIJDING

Redactie ZHB

Omdat het dit jaar 75 jaar geleden is dat Nederland bevrijd is vonden het bestuur en de redactie het een goed idee om hieraan in de vier uitgaven van dit jaar steeds wat aandacht te besteden. Er is voor gekozen om dit te doen met interviews van mensen die de bevrijding daadwerkelijk meegemaakt hebben.

De omslagen van de uitgaves dit jaar zullen in oranje worden uitgevoerd en de voorplaten zijn van de hand van Maarten Oortwijn die deze tijdens de mobilisatie 1939 begin 1940 in Petten heeft getekend.

Verdreven van huis en haard

Jacob Boots

75 JAAR
VRJHEID

Over de ontruiming en evacuatie van de bewoners uit Petten in de Tweede Wereldoorlog is al veel geschreven. Een tragedie die in onze huidige maatschappij nauwelijks meer is voor te stellen. Een zwarte bladzijde in de Zijper geschiedenis. En dan toch weer de vraag van hoe hebben de toenmalige bewoners met hun kinderen dit beleefd. Deze ingrijpende gebeurtenis die hun leven totaal op zijn kop zette. Eén van de mensen die dit aan den lijve heeft ondervonden is Iet Schuijt-Kutterink. Iet is al meer dan 60 getrouwd met Jaap Schuijt en ze wonen sinds jaar en dag aan de Grote Sloot in hun geriefelijke woonboerderij genaamd "t Are Huis".

Na jaren gewoond en geboerd te hebben op de naastliggende boerderij genaamd "de Gedachtenis" hebben ze stuivertje gewisseld met hun zoon Bernard. Net zoals vader Jaap met zijn vader Gerrit gewisseld had zo'n slordige 60 jaar terug. De beide boerderijen liggen schuin tegenover de aan de andere zijde van de Grote Sloot gelegen boerderij "Regt door Zee".

Deze boerderij is verder in dit verhaal een belangrijke en veilige haven voor onze jonge evacuee Iet Schuijt-Kutterink en haar zusje, samen met hun vader Bernard Kutterink en moeder Grietje Kutterink, geboren Bellis.

Korfwater Petten eind 1939

Samen met haar vier jaar jongere zus Marie woonde Iet met haar vader en moeder in de dienstwoning van het Kleuterhuis in het Korfwater. Dit Kleuterhuis was in 1933 gebouwd en een jaar later, op 10 februari 1934, officieel geopend als herstellingsoord, speciaal voor kleuters onder de zes jaar. Het huis had een capaciteit van 60 bedden.

Iet en haar zus Marie, Schoolfoto Lagere School Petten

Bij de bouw van dit herstellingsoord was haar vader werkzaam geweest voor een aannemer die de technische inrichting zoals verwarming, waterleiding en elektra had verzorgd.

De bouw was gerealiseerd in opdracht van de Vereniging "Trein 8.28". Deze vereniging exploiteerde al een kindertehuis in Petten sinds 1926. Een tehuis dat ondergebracht was in het Gemeenlandshuis, een voormalig kantoorpand van het waterschap.

Doel van de vereniging was het verlenen van steun aan kinderen en jongeren tot 21 jaar in een maatschappelijke of medische achterstandssituatie, ongeacht geloof, ras, of politieke gezindheid. Op indicatie van huisartsen konden zwakke kinderen uitgezonden worden om aan te sterken in één van deze tehuizen die de vereniging landelijk exploiteerde. Gezonde lucht, rust, regelmaat en een goede voeding zouden de bouwstenen zijn voor een gezonde terugkeer naar huis.

Na de oplevering van dit nieuwe gebouw, dat in de volksmond het Kleuterhuis zou gaan heten, was Iet haar vader in de gelegenheid om als onderhoudsman

in dienst te komen van de vereniging. Een vaste baan en een geriefelijke woning die voor hem werd gebouwd door de plaatselijke aannemer Roozing. De toekomst zag er rooskleurig uit, maar het zou anders lopen.

Voormalig kleuterhuis in het Korfwater, omstreeks 1950

Oorlog

Op 10 mei capituleerde Nederland voor de overmacht van het Duitse leger. Verrassend snel stroomde de volgende dag al de eerste bezettingsmacht Petten binnen en installeerde zich in het Korfwater. Het pas nieuw gebouwde kleuterhuis werd in beslag genomen en zou gaan dienen als onderkomen voor de officieren en manschappen van het Duitse leger. Al snel werd begonnen met de bouw van een barakkenkamp voor de manschappen. De familie Kutterink kon vooralsnog in haar dienstwoning blijven wonen, maar dat zou niet voor lang zijn. Als zevenjarig meisje kon Iet nog niet helemaal bevroeden wat er gaande was. Ze was net begin mei naar de tweede klas van de lagere school gegaan.

En nu was de praktijk dat, als zij naar school ging, ze bij de Spreeuwendijk een controlepost moest passeren met slagboom. Bewaakt door Duitse soldaten wat veel indruk op haar maakte.

Haar vader was druk in de weer om zoveel mogelijk de belangen van de vereniging te behartigen met het veiligstellen van de inventaris et cetera. Veel van de spullen konden worden opgeslagen bij verhuisbedrijf Hoed in Alkmaar.

Met speelgoed en kinderbedjes konden de Duitsers niet veel, dus dat werd toegestaan.

Wat niet toegestaan werd, was het blijven wonen in de dienstwoning. Het gezin Kutterink moest vertrekken uit zijn woning zonder enige vorm van compensatie of zicht op een vervangende woning. Gelukkig vond het gezin tijdelijk onderkomen bij een oom en tante in de Leihoek. Uiteindelijk kwam er een woning vrij in de Hazepolder dicht onderaan de dijk. Op 17 december 1941 volgde een nieuwe tragedie. Opa Jan Bellis werd gearresteerd om zijn betrokkenheid bij een ontsnapping van mensen die met een bootje naar Engeland wilden vluchten. Als geen ander wist deze opzichter en dijkbaas de Duitse patrouilles te omzeilen om zo mensen te laten vluchten. Een

koene verzetsman die met vele andere Pettemers, met gevaar voor eigen leven, het Duitse regime tartte met het werk van het ondergronds verzet. Echter één keer ging het fout, er volgden arrestaties. Bellis wist te ontkomen maar de naam Bellis werd genoemd. Mogelijk door de bezetter onder druk verkregen. Enkele dagen later werd hij van huis opgehaald en gearresteerd door Nederlandse politiemensen. Op zijn vraag of hij nog iets van kleding mee moest nemen, werd gezegd dat het zo'n vaart niet zou lopen. Dit was een flinke misrekening.

Hij werd gevangengezet in het Huis van Bewaring aan de Weteringschans te Amsterdam. Een vertwijfelde familie achterlatend.

De evacuatie

Voor de bewoners van Petten werd het er niet beter op. De hele kustlijn was speergebied en er waren om en rond de zeedijk veel werkzaamheden voor de bouw aan de zogenaamde Atlantikwall. Hiervoor werden vanaf kopje Noorwegen tot de Spaanse grens langs de gehele kustlijn bunkers en fortificaties gebouwd op strategische plekken om aanvallen vanuit zee te kunnen weerstaan. Petten was een zwakke schakel. Sommige huizen en gebouwen stonden haast tegen de Hondsbossche- en Pettemer Zeewering aan. Voor de bezettingsmacht een onoverzichtelijke situatie waar iets aan gedaan moest worden. In augustus 1942 kregen dan ook alle inwoners van Petten de aanzegging om te vertrekken en huis en haard achter zich te laten. Hiervoor werd tien dagen de tijd gegeven. Dat betekende dat zo'n 120 huizen ontruimd dienden te worden. Het aantal bewoners dat hier mee te maken kreeg, was plus minus 365.

De sloop gebeurde echter pas in juni 1943 (43 woningen), oktober 1943 (51 woningen, het herstellingsoord cq voormalig Gemeenlandshuis, het raadhuis en de school) en in mei 1944 (36 woningen en de NH-kerk).

Bernard Kutterink kreeg hier ook mee te maken. Hij had echter nog een ander probleem. De Vereniging "Trein 8.28" wilde haar laatste bezittingen uit het kindertehuis overbrengen naar het depot in Alkmaar van de firma Hoed. Door de hectiek van de gedwongen evacuatie waren transportmiddelen zo schaars dat het haast ondoenlijk was om dit te organiseren.

Uiteindelijk kon de firma Hoed een vrachtwagen sturen om de inventaris op te halen. Er volgde nog een tweede wagen maar alles kon niet meer mee. De firma Hoed had inmiddels aangegeven dat de opslag vol zat en er geen spullen meer bij konden.

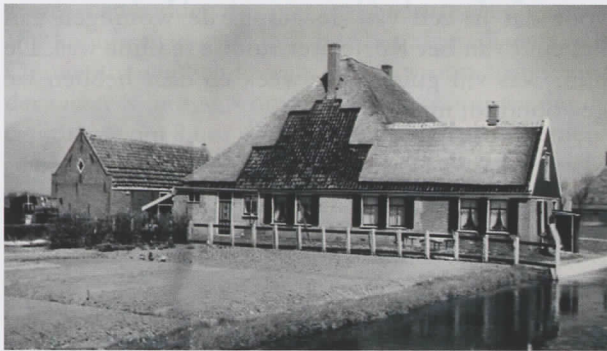
Kutterinks volgende klus was om onderdak te vinden voor zijn vrouw en twee dochters. Zijn vrouw was echter zeven maanden zwanger en het was zaak te zorgen voor goede huisvesting voor vrouw en gezin.

De zoektocht naar een onderkomen

Van de gemeente Zijpe had hij een lijst gekregen van potentiële woonruimten. Door de vele evacuees, met

name uit Den Helder, was woonruimte in de Zijpe zeer schaars. Vele kippenstallen en varkensstallen werden door boeren ingezet om de woningnood te lenigen voor vertwijfelde mensen die blij waren dat ze een dak boven hun hoofd hadden. Toeval of door het feit dat zijn vrouw hoogzwanger was, kreeg hij twee adressen in Sint Maartensbrug.

Als eerste toog hij op de fiets naar de alleenstaande Neeltje Schuijt, die woonde aan de Grote Sloot in de nabijheid van de Hervormde Kerk. Neeltje woonde in haar vrijstaande woning tezamen met haar huishoudster en hier zou ruimte zijn. Bij het eerste gesprek werd door Neeltje duidelijk aangegeven dat de kinderen absoluut niet op het gras mochten spelen. Blijkbaar was dat voor haar heilig, maar er was ruimte voor zijn gezin. Toch ging Bernard nog maar even verder kijken bij het volgende adres aan de Grote Sloot richting Burgerbrug. Het betrof de boerderij "Regt door Zee" die bewoond werd door de familie Brommer.

Boerderij 'Regt door Zee' Sint Maartensbrug

Het waren twee ongetrouwde vrouwen, te weten Trijntje en Jantje Brommer, die met hun eveneens alleenstaande broer Pieter, samenwoonden op deze boerderij. Ze waren allen zo rond de 60 jaar oud én hadden beschikbare woonruimte. Het toeval wilde dat het voorhuis van de langstolpboerderij beschikbaar was gekomen door het overlijden van hun ouders. Zelf woonden zij in het achterhuis en waren niet van zins om naar het voorhuis te verhuizen.

Het voorhuis had aan de voorzijde een aangebouwde klompenhos, waarna je door de voordeur in een klein halletje kwam. Vanuit de hal kon je naar de keuken of ging je naar de woonkamer. In de woonkamer waren twee bedsteden met onderliggende ruimte voor opslag van proviand. Hier konden spullen koel en vorstvrij bewaard blijven zoals aardappelen en groenten in weckflessen of vlees in een Keulse pot onder het vet.

Tussen de bedsteden was een gangetje dat naar de pronkkamer ging. Maar deze deur was altijd gesloten en enkel toegankelijk voor de familie Brommer. Het was een kleine woning maar uitermate geschikt voor de jonge familie. Er werd lang gepraat, met na-

me door de gezusters die nieuwsgierig waren naar wat voor vlees ze in de kuip hadden, maar het klikte. Bernard had voor zijn gezin een vervangende woning gevonden.

let vertelt

Op 22 augustus 1942 werd ik met mijn zusje door vader opgehaald bij opa en oma Kutterink die als gepensioneerd aan de Damweg in Schoorl woonden. We hadden hier een aantal dagen geleefd zodat vader en moeder de handen vrij hadden voor de verhuizing. Hoe we verhuisd zijn, weet ik niet want daar zijn we niet bij geweest. Ik weet wel dat toen we in onze nieuwe woonplek kwamen, mijn moeder als prioriteit stelde dat eerst de regenwaterbak moest worden schoongemaakt. In de keuken was geen waterleiding en dat was even aanpassen. Vader gaf aan dat hij zo snel mogelijk waterleiding wilde aanleggen. Ook was er een praktisch probleem met de matrassen, deze waren te lang voor de bedsteden. Ik weet niet meer hoe dit is opgelost, maar ik sliep met mijn zusje Marie de eerste nacht in de bedstee. Marie was blijkbaar een onrustige slaper want in de tweede nacht werkte ze mij al het bed uit en rolde ik met een klap uit de bedstee. Vanaf toen sliep ik op de zolder en lag ik in mijn bed direct onder het rieten dak.

Toen moeder een beetje op stel was, wilden zij graag verder kennismaken met de familie Brommer. We werden uitgenodigd op de thee en mijn zusje en ik keken onze ogen uit. Met name dat er zoveel suiker in de thee werd gedaan, wat zij blijkbaar nog volop konden krijgen.

Wij noemden de Brommers gewoon buurman en buurvrouw en het voelde goed. Buurman molk zo'n acht of negen koetjes en met wat kippen erbij had hij zijn handen vol. Ook hadden zij een moestuin, maar die werd opgedeeld zodat vader ook kon tuinen. En er was ruimte voor onze geit die uit Petten was meegekomen.

De gezamenlijke plee stond boven de sloot achter de boerderij. Ik weet nog dat we een step hadden zodat mijn zusje en ik langs het huis naar de plee konden rijden. Al na de eerste week van gewinning moesten we weer naar school.

De lagere school 1942

Ik was op de lagere school in Petten, in mei overgegaan naar de 4e klas en zou op school gaan in Sint Maartensbrug. Nu was het zo dat in dit jaar landelijk een overgang was gemaakt naar een nieuw rooster waarbij het begin van het schooljaar werd vastgesteld op 1 september. Dit betekende voor ons dat mijn vierde leerjaar vijftien maanden heeft geduurd.

Tevens werd de leerplicht in 1942 aangepast van zeven naar acht jaar.

De openbare school in Sint Maartensbrug was gevorderd door de Duitsers zodat we les kregen in de Hervormde Kerk. De eerste klas, waar mijn zusje

Marie in zat, kreeg les in de consistoriekamer. De tweede en derdeklassers kregen les in de kippenboet van Klaver kip, nu Grote Sloot nummer 168. En de klassen vier tot en met acht kregen les in de kerk.

In Burgervlotbrug, waar veel van mijn plaatsgenootjes terecht waren gekomen, werd lesgegeven in de Mennonietenkerk aldaar. Al snel hadden wij op de buurt nieuwe vriendinnetjes. Naast ons woonde de familie Groenveld die ook twee dochters had. Zowel mijn zusje als ik waren daar veel te vinden en speelden met Marie en Coby. Marie Groenveld is in mijn verdere leven altijd mijn vriendin gebleven.

Ons broertje

Op zaterdagavond 10 oktober voelde moeder dat ze ging bevallen en vader was niet thuis. Zij vroeg buurman Pieter om ons naar familie in Sint Maarten te brengen. Dus zo werden wij, lopend aan de hand van buurman Pieter Brommer, in het aarde-donker naar Sint Maarten gebracht om daar een paar dagen te logeren. Na een voorspoedige bevaling werd op zondag 11 oktober ons broertje Jan geboren. Een heugelijk feit, ook voor de vrijgezellen familie Brommer.

Jantje werd hun oogappel en kon in de verdere jaren dat wij hier woonden geen kwaad doen.

Ik kan mij nog goed herinneren dat hij rond zijn vierde verjaardag met een katapult in de huiskamer van de burens zat te spelen. Hierbij schoot hij per ongeluk de kamerlamp stuk. Het enige wat buurvrouw Trijntje zei was: "Nou Jantje". Jantje kon, zoals eerder gezegd, geen kwaad doen.

Opa Bellis

Mijn vader ging elke twee weken op zaterdag naar de gevangenis in Amsterdam om onze opa te bezoeken. En altijd gingen er in een klein koffertje schone kleren mee zodat opa zich kon verschonen. Vader had die taak op zich genomen omdat hij toch op wachtgeld stond van de vereniging en er gemakkelijk tijd voor kon vrijmaken. Bij ieder bezoek zag hij wel dat zijn schoonvader aftakelde, maar alle hoop op vrijlating was nog niet verloren. In het voorjaar van 1942 werd hij echter op transport gesteld en kwam via kamp Amersfoort op zijn eindbestemming in concentratiekamp Buchenwald.

Een onzekere tijd brak aan totdat wij rond 15 december van 1942 het bericht kregen dat opa op 12 december in kamp Buchenwald was overleden. De dood van onze opa, een markant mens, heeft veel ongeloof en verdriet veroorzaakt. Het overlijden van opa had niet alleen grote impact op onze familie maar ook op de gehele Pettemer gemeenschap.

Het verdere verloop

Medio 1944 konden we weer terecht in de basisschool in Sint Maartensbrug. De Duitsers hadden

de school weer vrijgegeven voor het gebruik voor onderwijs. Zodoende kon ik mijn zesde schooljaar hier afmaken. Het leven ging zijn gangetje en mensen schikten zich zo goed en zo kwaad als het kon, in soms benarde levensomstandigheden. Ik realiseer me dat wij het bij de familie Brommer goed getroffen hadden. Het waren zulke lieve mensen, eenvoudig van aard, maar met een zorgzame hartelijkheid die mij altijd is bijgebleven. Toen de bevrijding in mei 1945 een feit was, konden wij hier nog rustig blijven wonen. Aan afmarcherende Duitse troepen en bevrijdingsfeesten heb ik geen duidelijke herinneringen.

Wat ik wel weet is, dat ik na de bevrijding vanaf september op de fiets naar de Mulo in Schagen ging. Wij hebben tot oktober 1946 bij de familie Brommer gewoond.

Vader had inmiddels zijn werkzaamheden voor de Vereniging "Trein 8.28" weer opgepakt. De vereniging wilde om praktische redenen dat vader weer in Petten ging wonen. Nu deed de mogelijkheid zich voor dat in één van de gespaarde woningen aan het eind van het Korfwater ruimte te huur was. De huur was vijf gulden per week en daar hebben we gewoond tot maart 1948.

Huurvergunning 1946

Later heb ik begrepen dat deze woning door de gemeente gevorderd was van de toenmalige eigenaresse. De verstandhouding was dan ook niet al te best met haar.

In maart 1948 werden de eerste zestien nieuwbouwwoningen opgeleverd aan de Hondsboschestraat in Petten. Wij konden als één van de eersten een woning hiervan betrekken en konden zo ons leven weer een eigen richting geven.

Naschrift.

Een woord van dank aan Iet Schuijt die mij het vertrouwen heeft gegeven om haar verhaal te mogen optekenen.